

اخلاق حرفه‌ای کتابداران (موردپژوهی: کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی)

نرگس محمدعلی پور | سکینه مرادی

چکیده

هدف: ارزیابی وضعیت اخلاق حرفه‌ای کتابداران کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی و تأثیر آن بر عملکرد شغلی آنهاست.

روش/رویکرد پژوهش: با استفاده از پرسشنامه نظر ۹۲ نفر از کتابداران کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی که به روش تصادفی ساده انتخاب شده‌اند پیمایش شده است.

یافته‌ها: میانگین همه مؤلفه‌ها و عامل کلی اخلاق حرفه‌ای کتابداران تفاوت معناداری با میانگین نظری مؤلفه‌ها دارد و بالاتر از آن است؛ به جز "ارتقای معلومات و مهارت‌های شغلی"، میانگین‌های به‌دست آمده برای همه مؤلفه‌های عملکرد کتابداران بالاتر از میانگین نظری است.

نتیجه‌گیری: برای ارائه هر چه بهتر خدمات، لازم است کتابداران با آموزش و تشویق، از اصول اخلاقی حرفه آگاه شوند.

کلیدواژه‌ها

اخلاق حرفه‌ای، کتابداران، کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی

اخلاق حرفه‌ای کتابداران (موردپژوهی: کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی)

نرگس محمدعلی پور^۱

سکینه مرادی^۲

تاریخ دریافت: ۹۳/۱۲/۱۲

تاریخ پذیرش: ۹۴/۰۳/۰۲

مقدمه

سازمان‌ها برای پویایی و بقای خود نیازمند تدوین و به‌کارگیری استانداردهای اخلاق حرفه‌ای هستند تا براساس آن مدیران و کارکنان بتوانند، برای بهره‌مندی هر چه بیشتر ذینفعان، ارزش‌های مشترک حرفه‌ای را پدید آورند. تدوین اصول اخلاقی حرفه‌ای برای مشاغل حساس رو به افزایش است و مشاغلی نظیر مهندسی، پزشکی، روزنامه‌نگاری، مدیریت، و روان‌شناسی دارای آیین‌نامه‌های رفتاری هستند. بنابراین، کتابداری و اطلاع‌رسانی نیز نیازمند داشتن "اصول اخلاق حرفه‌ای" است (صدری فرد و طاهری، ۱۳۸۹).

هر کتابخانه علاوه بر فرهنگ و مناسبات خود، متأثر از محیط پیرامون است و با وجود مشابهت فراوان میان اصول اخلاق حرفه‌ای کتابداری، این اصول در کتابخانه‌های مختلف، ممکن است کم و کیف متفاوتی داشته باشد (اصول اخلاقی کتابداران دانشگاهی، کتابداران کتابخانه‌های عمومی، و تخصصی). از سوی دیگر، کتابخانه‌های مختلف کشور متأثر از بستر فرهنگی حاکم بر کشور و امور مشابهی که به انجام می‌رسانند، ممکن است به‌لحاظ اصول اخلاقی دارای عناصر مشترکی باشند؛ از این رو، آگاهی کتابداران کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی به‌عنوان یک کتابخانه پارلمانی، نسبت به اخلاق حرفه‌ای، میزان پایبندی آنها به اخلاق حرفه‌ای و تأثیر آن بر عملکرد ایشان می‌تواند شاخصی برای قضاوت در مورد وضع اخلاق حرفه کتابداری در ایران باشد.

کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، از کتابخانه‌های منحصر به فرد و

۱. استادیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی، رودهن

n_malipour@yahoo.com

۲. دانشجوی کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی، رودهن؛ مسئول کتابخانه ایران‌شناسی مجلس شورای اسلامی (نویسنده مسئول) majlislib2@gmail.com

قدیمی در سطح کشور است و به دلیل ارتباط و تعامل با کتابخانه‌های دانشگاهی، ملی، و کتابخانه‌های پارلمانی دنیا دارای اهمیت بسیاری است. این کتابخانه با داشتن مجموعه غنی و ارزشمند، مورد توجه بسیاری از فرهیختگان داخلی و خارجی، به‌عنوان یک کتابخانه جامع پژوهشی قرار دارد. با توجه به نقش کلیدی آن، ارائه خدمات مناسب از سوی این کتابخانه نیازمند داشتن ضوابط حرفه‌ای از جمله اصول اخلاقی متناسب با جایگاه آن و عمل به آن از سوی کتابداران است. این دلیل، بررسی اخلاق حرفه‌ای و تأثیر آن بر عملکرد کتابداران این کتابخانه را ضروری می‌نماید.

رعایت اخلاق حرفه‌ای در این سازمان، امری لازم و ضروری است تا از یک‌سو جامعه را دچار تعارض نکند و از سوی دیگر، با اتخاذ تصمیمات منطقی و خردمندانه منافع بلندمدت خود را تضمین نماید. توسعه سازمانی تلاشی پیگیر، منسجم و کاملاً برنامه‌ریزی شده است که به منظور بهبود و نوسازی سیستم صورت می‌گیرد. هدف از توسعه سازمانی، بهبود زندگی شغلی کارکنان و بهبود کارکرد سازمان است (امیری، همتی، و مبینی، ۱۳۸۹). اصول اخلاقی بخشی از سیاست‌های رسمی و فرهنگی است که در بسیاری از مراکز و محافل علمی و دانشگاهی تدریس می‌شود. ارزش‌های اخلاقی، تعیین‌کننده معیارهای رفتار و تصمیم‌گیری خوب یا بد است. نهادینه‌سازی اخلاق در سطح سازمان‌ها راهی برای ارتقای مؤلفه‌هایی چون کمیّت و کیفیت فعالیت سازمان، ایمنی کار و جامعه، مقابله با کجروی مادی و اخلاقی کارکنان، توجه به شأن و منزلت نیروی انسانی، رعایت منصفانه قوانین و مقررات، ایجاد پویایی در سطح سازمان، و جذب و انتصاب افراد با توجه به موازین قانونی است.

کتابخانه‌ها و کتابداران دو مسئولیت عمده برعهده دارند: نخست، علاوه بر برخورداری از دانش عمومی، آگاهی از مبانی نظری، اهداف و فلسفه حرفه؛ دوم، اعتقاد به مبانی اخلاق حرفه‌ای. مهم‌ترین نشانه این اعتقاد، عمل به اصول و وظایف حرفه کتابداری، یعنی ارائه بهترین خدمات به کاربران است و این امر در چارچوب پذیرش مسئولیت‌هایی همچون تلاش آگاهانه در ایجاد و توسعه انجمن‌ها و تشکل‌های حرفه‌ای و نقد آنها؛ افزایش اطلاعات و دانش حرفه‌ای؛ احقاق حقوق کتابداران؛ آزادی دستیابی به اطلاعات و نفی سانسور؛ ارتقای حرفه و بهبود وضعیت کتابداران؛ ترجیح منافع عمومی بر منافع شخصی؛ جلب حمایت‌های مالی به منظور پیشبرد حرفه؛ و نشر و نقد اطلاعات و یافته‌های پژوهشی محقق می‌شود (فرامرز قراملکی، درخشانی، و رضایی شریف‌آبادی، ۱۳۹۰).

رسالت و هویت کتابخانه‌ها با ارائه خدمت شکل می‌گیرد. بدون تردید، عاملی که بیش از عوامل دیگر می‌تواند به موفقیت کتابخانه‌ها کمک کند، توجه به کیفیت خدمات است. در برنامه‌ریزی‌های کتابخانه‌ای بیش از هر چیز توجه به کیفیت و عمق بخشیدن به خدمات

ضرورت دارد؛ بدین معنی که کتابخانه به برآوردن دقیق تر و مرتبط تر نیازهای اطلاعاتی استفاده کنندگان اهمیت داده و حساسیت ویژه‌ای در این باره نشان دهد (ابوت^۱، ۱۳۷۷).

اصول اخلاق حرفه‌ای موضوعی است که به تازگی در کشور ما مورد توجه قرار گرفته است. یکی از راهکارهای جوامع حرفه‌ای برای دستیابی به آرمان‌های حرفه‌ای، تنظیم نظام اخلاق حرفه‌ای است. حاکمیت اخلاق حرفه‌ای بر عمل حرفه‌ای به کاهش تنش‌ها منجر می‌شود؛ از این رو، از اخلاق حرفه‌ای به عنوان عاملی که نقشی تسهیل کننده دارد یاد می‌شود. پژوهش‌های چندی در زمینه اخلاق حرفه‌ای در متون داخلی و خارجی انجام شده است. از جمله رضایی، شعبانی، سیادت، و نادری خراجی (۱۳۹۲) به بررسی میزان کاربست مؤلفه‌های منشور اخلاق حرفه‌ای نهاد کتابخانه‌های عمومی در میان کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان یزد پرداخته و نشان داده‌اند احترام به مراجعان، احساس ارزشمندی از کار در کتابخانه، و حفظ وسایل کتابخانه اهمیت بیشتری داشته است. اسدافی (۱۳۹۰) با بررسی میزان آشنایی، تعهد و میزان اختیار کتابداران کتابخانه ملی ایران، به اصول اخلاق حرفه‌ای پرداخته است. شاه‌محمدی (۱۳۸۹) ابعاد اجرای اصول اخلاق حرفه‌ای کتابداری و اطلاع‌رسانی کتابداران کتابخانه‌های دانشگاه‌های دولتی شهر تهران را پیمایش کرده است. درخشانی (۱۳۸۹) با تحلیل محتوای متون، به تعیین مسئولیت‌های اخلاقی کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی پرداخته است. وی نتیجه گرفت این نهادها در قبال حقوق جامعه، حرفه، صاحبان اندیشه و پدیدآورندگان، مراجعان، کتابداران، و کارکنان مسئولیت دارند و مدیریت اخلاق در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی امری ضروری است.

زندیان، لطیفی، و صیامیان (۱۳۸۷) با بررسی دیدگاه کتابداران کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های دولتی کشور درباره پیش نویس اصول اخلاق حرفه‌ای کتابداران و اطلاع‌رسانان ایران، چارچوب تدوین نظام نامه نهایی اخلاق حرفه‌ای را پیشنهاد کردند. صدری فرد (۱۳۸۶) با تعیین معیارهایی برای استانداردهای اخلاق حرفه‌ای کتابداران کتابخانه‌های عمومی، میزان آشنایی آنان با این معیارها و نیز نیاز به تدوین منشور اخلاقی از نظر این کتابداران را پیمایش کرده است. پوراحمد، مرادزاده، شریفیان، و نشاط (۲۰۱۴) نشان دادند برای اینکه کتابداران بر نیازهای انواع مراجعان از جنبه‌های فرهنگی و اعتقادی تمرکز داشته باشند باید کدهای اخلاقی و اهمیت آن برای شان تشریح شود. اونی یان، آجایی، آدسینا، و بامیدل^۲ (۲۰۱۴) در ارزیابی رفتارهای اخلاقی کتابداران کتابخانه‌های محلی، فدرال، و دانشگاهی در ایالت اوگون^۳ نیجریه، حقوق مالکیت معنوی را مهم‌ترین مسئله اخلاقی میان کتابداران دانستند.

نگاهی به پژوهش‌های پیشین نشان می‌دهد، از نظر معیارها، مؤلفه‌ها، و جامعه مورد مطالعه با پژوهش حاضر تفاوت دارند و هر یک به نوعی از کتابخانه‌ها (عمومی، ملی، و دانشگاهی) پرداخته‌اند.

1. Abbott
2. Onoyeyan, Ajayi, Adesina & Bamidele,
3. Ogun

روش‌شناسی

پژوهش از نوع کاربردی است و به روش پیمایشی به نظرسنجی از کتابداران پرداخته است. جامعه پژوهش ۱۲۰ نفر از کتابداران شاغل در بخش‌های مختلف کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی هستند که با نمونه‌گیری تصادفی ساده ۹۲ نفر از آنان انتخاب شدند. داده‌ها با دو روش توصیفی و استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در بخش استنباطی از آزمون‌های پارامتری تی تک‌نمونه‌ای^۱، همبستگی پیرسون^۲، و آزمون رگرسیون^۳ استفاده شد. برای گردآوری داده‌ها، از پرسشنامه خودسنجی اخلاق حرفه‌ای استفاده شد. این پرسشنامه با استفاده از پژوهش شاه‌محمدی (۱۳۸۹) و با استناد به اصول و معیارهای اخلاقی کتابداری و اطلاع‌رسانی مندرج در منابع گوناگون، شامل بیانیه‌های اصول اخلاق حرفه‌ای کتابداری مراکز مختلف و با تکیه بر ارزش‌ها و فرهنگ بومی تدوین شده است. روایی پرسشنامه توسط متخصصان مورد تأیید قرار گرفت و پایایی پرسشنامه براساس ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۸ به دست آمد که نشان از قابلیت اطمینان بالای ابزار و اعتمادپذیری آن دارد. برای سنجش عملکرد کتابداران نیز پرسشنامه فرم خودارزیابی عملکرد - که شکل اصلاح یافته فرم ارزیابی عملکرد در سازمان‌های دولتی برای ارزیابی عملکرد شاغلان است - به کار رفت. برای اطمینان از روایی محتوایی، این پرسشنامه چندین بار توسط اساتید راهنما و مشاور و یک متخصص سنجش و یک متخصص آماری بررسی و نظرات اصلاحی آنان اعمال و نسخه نهایی تدوین شد و در نهایت، پرسشنامه مورد تأیید آنها قرار گرفت. پایایی این پرسشنامه براساس ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۲ به دست آمد.

یافته‌ها

برای تعیین وضعیت اخلاق حرفه‌ای کتابداران کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی در قبال مراجعه‌کنندگان جدول ۱ ترسیم شده است.

جدول ۱. شاخص‌های آماری توصیفی نمرات اخلاق حرفه‌ای

متغیرها	میانگین	میانگین از ۵	مینیمم	ماکزیمم
حفظ و نگهداری منابع	۸/۵۳	۴/۲۶	۶	۱۰
حمایت از حقوق مالکیت معنوی	۴/۵۲	۴/۵۲	۲	۵
دفاع از اصول آزادی اندیشه	۱۶/۵	۴/۱۲	۱۱	۲۰

1. One sample t-test
2. Pearson correlation
3. Regression testing

۱۵	۱۰	۴/۴۰	۱۳/۲	ارتقای سواد اطلاعاتی
۱۰	۵	۴/۳۳	۸/۶۶	احترام به عقاید مختلف در حرفه
۲۰	۱۲	۴/۳۴	۱۷/۳۸	رعایت بی طرفی در حرفه
۲۰	۱۱	۴/۳۱	۱۷/۲۳	ارائه خدمات کتابخانه‌ای و اطلاعاتی
۱۵	۸	۴/۴۱	۱۳/۲۴	فراهم‌آوری امکانات دسترسی آسان و یکسان به اطلاعات برای همه مراجعان
۱۵	۱۰	۴/۵۰	۱۳/۵۱	حفظ حریم خصوصی و محرمانگی
۱۵	۹	۴/۶۶	۱۴	ارتقای اهداف حرفه‌ای
۱۰	۷	۴/۷۱	۹/۴۲	تعامل با همکاران در کتابخانه و سایر بخش‌های مرتبط
۱۵۰	۱۱۴	۴/۳۹	۱۳۶	کل (اخلاق حرفه‌ای)

مطابق با جدول ۱، "تعامل با همکاران در کتابخانه و سایر بخش‌های مرتبط" با میانگین ۴/۷۱ و "دفاع از اصول آزادی اندیشه" با میانگین ۴/۱۲ به ترتیب دارای بیشترین و کمترین میانگین هستند. میانگین نمره کل اخلاق حرفه‌ای ۴/۳۹ شده است. همان‌گونه که ملاحظه می‌شود، میانگین همه مؤلفه‌ها بیش از ۴ است که نشانگر میانگین بسیار بالای نمرات خودارزیابی کتابداران از اخلاق حرفه‌ای است.

رتال جامع علوم انسانی

جدول ۲. آزمون "تی" تک‌نمونه‌ای به منظور بررسی وضعیت موجود اخلاق حرفه‌ای

۹۵ درصد بازه اطمینان		سطح معناداری	درجه آزادی	"تی"	تفاوت میانگین با میانگین نظری	مؤلفه‌ها
پایین‌تر	بالا‌تر					
۳۶/۱	۱۶/۱	۰/۰۰۰۱	۹۱	۵۸/۲۴	۳۶/۱	حفظ و نگهداری منابع
۶۷/۱	۳۷/۱	۰/۰۰۰۱	۹۱	۳۱/۲۰	۵۲/۱	حمایت از حقوق مالکیت معنوی
۲۴/۱	۰۱/۱	۰/۰۰۰۱	۹۱	۲۱/۱۹	۱۲/۱	دفاع از اصول آزادی اندیشه
۴۹/۱	۳۰/۱	۰/۰۰۰۱	۹۱	۰۸/۱۹	۴۰/۱	ارتقای سواد اطلاعاتی
۴۵/۱	۲۰/۱	۰/۰۰۰۱	۹۱	۰۶/۲۱	۳۳/۱	احترام به عقاید مختلف در حرفه
۴۳/۱	۲۵/۱	۰/۰۰۰۱	۹۱	۴۳/۲۹	۳۴/۱	رعایت بی‌طرفی در حرفه
۳۹/۱	۲۲/۱	۰/۰۰۰۱	۹۱	۱۲/۳۱	۳۱/۱	ارائه خدمات کتابخانه‌ای و اطلاعاتی
۴۹/۱	۳۲/۱	۰/۰۰۰۱	۹۱	۴۶/۳۲	۴۱/۱	فراهم‌آوری امکان دسترسی آسان و یکسان به اطلاعات برای مراجعان
۵۸/۱	۴۲/۱	۰/۰۰۰۱	۹۱	۱۵/۳۸	۵۰/۱	حفظ حریم خصوصی و محرمانگی
۷۵/۱	۵۷/۱	۰/۰۰۰۱	۹۱	۷۲/۳۵	۶۶/۱	ارتقای اهداف حرفه‌ای
۷۹/۱	۶۲/۱	۰/۰۰۰۱	۹۱	۹۷/۴۰	۷۱/۱	تعامل با همکاران در کتابخانه و سایر بخش‌های مرتبط
۴۴/۱	۳۳/۱	۰/۰۰۰۱	۹۱	۵۳/۴۹	۳۹/۱	کل (اخلاق حرفه‌ای)

با توجه به داده‌های جدول ۲، مناسب‌ترین وضعیت مربوط به مؤلفه "تعامل با همکاران در کتابخانه و سایر بخش‌های مرتبط" با مقدار تی ۴۰/۹۷ است. میانگین نمرات پاسخ‌دهندگان در عامل کلی اخلاق حرفه‌ای حدود ۱/۳۹ است که از میانگین نظری بالاتر است، بنابراین می‌توان ادعا کرد، اخلاق حرفه‌ای کتابداران کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی از نظر خود آنها دارای وضعیت مناسب و بالاتر از آن بوده است.

جدول ۳. شاخص‌های آماری توصیفی نمرات خودارزیابی عملکرد کتابداران

متغیرها	میانگین	میانگین از ۵	مینیمم	ماکزیمم
توانایی برقراری ارتباط	۸۹/۱۶	۲۲/۴	۱۲	۲۰
رعایت مقررات و انضباط	۵۶/۱۷	۳۹/۴	۱۴	۲۰
رفتار و برخورد مناسب (مشتری‌مداری)	۹۳/۱۲	۳۱/۴	۹	۱۵
پشتکار و جدیت در کار	۷۹/۱۲	۲۶/۴	۹	۱۵
تجزیه و تحلیل و ارائه راه‌حل‌های مناسب	۹۰/۱۶	۲۲/۴	۱۱	۲۰
خلاقیت و نوآوری	۹۱/۲۱	۳۸/۴	۱۵	۲۵
معلومات و مهارت‌های شغلی	۲۹/۱۴	۵۷/۳	۷	۱۹
تسهیم اطلاعات و معلومات	۱۹/۱۷	۲۹/۴	۱۲	۲۰
گزارش‌نویسی و مکاتبات اداری	۲۲/۱۲	۰۷/۴	۸	۱۵
کل (عملکرد کتابداران)	۷/۱۴۲	۱۹/۴	۱۰۸	۱۶۰

با توجه به داده‌های جدول ۳ مشخص می‌شود که "رعایت مقررات و انضباط" با میانگین ۴/۳۹ بالاترین میزان و "ارتقای معلومات و مهارت‌های شغلی" با میانگین ۳/۵۷ در مقایسه با سایر مؤلفه‌ها دارای وضعیت ضعیف‌تری است. میانگین نمره کل عملکرد کتابداران ۴/۱۹ به دست آمده است. مقایسه میانگین مؤلفه‌ها با میانگین نمره کل کتابداران نشان می‌دهد که ارتقای معلومات و مهارت‌های شغلی و گزارش‌نویسی و مکاتبات اداری (به ترتیب با میانگین ۳/۵۷ و ۴/۰۷)، کمتر از متوسط نمره کل عملکرد و میانگین سایر مؤلفه‌ها بیشتر از متوسط نمره کل عملکرد کتابداران بوده است.

جدول ۴. آزمون تی تک نمونه‌ای به منظور بررسی وضعیت عملکرد کتابداران

مؤلفه‌ها	تفاوت میانگین به دست آمده با میانگین نظری	"تی"	درجه آزادی	سطح معناداری	۹۵ درصد بازه اطمینان	
					پایین تر	بالتر
توانایی برقراری ارتباط	۷۲/۰	۰۲/۱۵	۹۱	۰۰۰۱/۰	۶۲/۰	۸۱/۰
رعایت مقررات و انضباط	۸۹/۰	۹۶/۲۱	۹۱	۰۰۰۱/۰	۸۱/۰	۹۷/۰
رفتار و برخورد مناسب (مشتری‌مداری)	۸۱/۰	۶۱/۱۵	۹۱	۰۰۰۱/۰	۷۰/۰	۹۱/۰
پشتکار و جدیت در کار	۷۶/۰	۷۲/۱۴	۹۱	۰۰۰۱/۰	۶۶/۰	۸۶/۰
تجزیه و تحلیل و ارائه راه‌حل‌ها	۷۲/۰	۷۴/۱۲	۹۱	۰۰۰۱/۰	۶۱/۰	۸۳/۰
خلاقیت و نوآوری	۸۸/۰	۶۵/۱۷	۹۱	۰۰۰۱/۰	۷۸/۰	۹۸/۰
معلومات و مهارت‌های شغلی	۰۷/۰	۰۷/۱	۹۱	۲۸۶/۰	-۰/۰۶	۲۰/۰
تسهیم اطلاعات و معلومات	۷۹/۰	۴۳/۱۶	۹۱	۰۰۰۱/۰	۷۰/۰	۸۹/۰
گزارش‌نویسی و مکاتبات اداری	۵۷/۰	۶۵/۱۰	۹۱	۰۰۰۱/۰	۴۶/۰	۶۷/۰
کل (عملکرد کتابداران)	۶۹/۰	۵۷/۲۰	۹۱	۰۰۰۱/۰	۶۳/۰	۷۶/۰

داده‌های جدول ۴ نشان می‌دهد به جز "ارتقای معلومات و مهارت‌های شغلی"، میانگین‌های به دست آمده برای همه مؤلفه‌های عملکرد کتابداران بالاتر از حد "قابل قبول" است. همچنین، بیشترین میزان تفاوت، مربوط به "رعایت مقررات و انضباط" و "خلاقیت و نوآوری" است و عملکرد کتابداران در این دو بُعد به اندازه ۰/۸۹ و ۰/۸۸ از میزان قابل قبول بالاتر بوده است. میانگین نمرات خودارزیابی کتابداران در کل عملکرد نیز حدود ۰/۶۹ از میانگین نظری بالاتر است؛ با توجه به میزان تی محاسبه شده (۲۰/۵۷) تفاوت معناداری در سطح یک صدم وجود دارد و می‌توان گفت از نظر کتابداران عملکرد آنان از حد "قابل قبول" بالاتر بوده است.

نتیجه گیری

یافته‌های حاصل از پژوهش حاضر نشان داد که کتابداران و اطلاع‌رسانان، اصول اخلاق حرفه‌ای را به میزان بسیار بالایی رعایت می‌کنند.

نتایج پژوهش‌های رضایی و همکاران (۱۳۹۲)، اسداغی (۱۳۹۰)، شاه‌محمدی (۱۳۸۹)، و زندیان و همکاران (۱۳۸۷) درباره کتابداران کتابخانه‌های دانشگاهی نیز گویای چنین وضعیتی است، اما با صدری فرد (۱۳۸۶) متفاوت است زیرا در پژوهش او فقط بر میزان آشنایی کتابداران با اصول اخلاقی تأکید شده است، نه میزان رعایت اصول اخلاق حرفه‌ای کتابداری. البته با توجه به زمان انجام این پژوهش (۱۳۸۵) نتایج چندان هم دور از انتظار نیست؛ زیرا در آن تاریخ هنوز بیانیه اخلاقی مدوئی برای کتابداران ایران طراحی نشده بود. یافته‌های اونی‌یان و همکاران (۲۰۱۴) نیز نشان می‌دهد که میزان رعایت اصول اخلاقی به‌ویژه در رعایت حقوق مالکیت معنوی و محرمانگی اطلاعات و حفظ حریم شخصی مراجعان در میان کتابداران نیجریه‌ای بسیار پائین بوده است که ریشه در عدم دسترسی کتابداران به بیانیه اصول اخلاقی مدوئی و ناآشنایی کتابداران با این اصول بوده است. آیین‌نامه‌های اخلاق کتابداری باید به‌روشنی اصول اخلاق حرفه‌ای را به‌عنوان یک الزام حرفه‌ای و تجاری مشخص کنند و همه کتابداران ملزم به رعایت آن باشند. آگاهی کتابداران از این اصول به آنها کمک می‌کند تا بهترین خدمات را به عموم ارائه دهند.

از دیگر پژوهش‌های همسو با پژوهش حاضر، پژوهش درخشانی (۱۳۸۹) است که نشان داد کتابداران، کتابخانه‌ها، و مراکز اطلاع‌رسانی در قبال همه عناصر محیط درونی و بیرونی مسئولیت اخلاقی دارند، و این به‌معنای تعهد و التزام آنها در قبال حقوق تمامی اجزا در محیط کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی است.

همچنین نتایج پژوهش حاضر نشان داد که در همه مؤلفه‌ها عملکرد کتابداران بالاتر از حد "قابل قبول" بوده است، به‌جز ارتقای معلومات و مهارت‌های شغلی. این امر هم در عملکرد بین‌فردی، هم در توسعه فردی، و هم در ایفای وظایف شغلی اتفاق افتاده است، به‌نحوی که در برقراری ارتباطات بین‌فردی و رفتار و برخورد مناسب با مراجعان، تسهیم اطلاعات و معلومات، تجزیه و تحلیل مسائل و ارائه راه‌حل‌های مناسب، گزارش‌نویسی و مکاتبات اداری عملکرد بالایی داشته و در کار خود تلاش و جدیت بسیار بالایی نشان داده‌اند. همچنین آنها ضمن رعایت مقررات و انضباط سازمانی، خلاقیت و نوآوری قابل توجهی را در ارائه خدمات و انجام وظایف از خود بروز داده‌اند. بنابراین می‌توان ادعا کرد، هر چقدر کتابداران خدمات اطلاعاتی بهتری ارائه دهند و هر قدر امکانات یکسان و آسانی برای همه مراجعان فراهم آورند و بتوانند حریم خصوصی مراجعان را حفظ کنند، و با

- همکاران خود در کتابخانه و سایر بخش‌ها تعامل بیشتری داشته باشند، عملکرد بهتری نیز خواهند داشت. در این زمینه پیشنهاد می‌شود:
- به دلیل مرتبط بودن اخلاق حرفه‌ای کتابداران با عملکرد آنان، شیوه استخدام، ارتقا، و آموزش کتابداران و تدوین برنامه‌های آموزشی با تأکید بر ویژگی‌های اخلاقی طراحی شود؛
 - با توجه به پائین بودن میزان عملکرد کتابداران در "ارتقای معلومات و مهارت‌های شغلی"، با استفاده از سازوکارهای تشویقی مانند دادن مزایا، ارتقا، افزایش حقوق و جز آن، انگیزه کسب مهارت‌های شغلی و افزایش مهارت حرفه‌ای در کتابداران تقویت شود؛
 - مسئولان کتابخانه‌ها کتابداران را از اصول و آیین‌نامه‌های اخلاقی کتابداری آگاه سازند تا بتوانند تصمیم‌گیری موفق و ارائه خدمات بهتری داشته باشند.

مآخذ

- ابوت، کریستین (۱۳۷۷). سنجش عملکرد در خدمات کتابداری و اطلاع‌رسانی (علیرضا بهمن آبادی، مترجم). تهران: مرکز اطلاع‌رسانی و خدمات علمی جهاد سازندگی.
- اسداغی، فاطمه (۱۳۹۰). بررسی اخلاق حرفه‌ای در بین کتابداران کتابخانه ملی ایران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی تهران، تهران.
- امیری، علی‌نقی؛ همتی، محمد؛ و مبینی، مهدی (۱۳۸۹). اخلاق حرفه‌ای ضرورتی برای سازمانها. معرفت اخلاقی، ۴، ۱۳۷-۱۶۰.
- درخشانی، لعبت (۱۳۸۹). اخلاق حرفه‌ای در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه الزهراء، تهران.
- رضایی، مصیب؛ شعبانی، احمد؛ سیادت، سیدعلی؛ و نادری خراجی، فاطمه (۱۳۹۲). میزان کاربست مولفه‌های منشور اخلاق حرفه‌ای نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور در بین کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان یزد. تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی، ۱۹ (۱)، ۵-۲۰.
- زندیان، فاطمه؛ لطیفی، معصومه؛ و صیامیان، حسن (۱۳۸۷). بررسی دیدگاه کتابداران کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های دولتی کشور نسبت به پیش‌نویس اصول اخلاق حرفه‌ای کتابداران و اطلاع‌رسانان ایران و ارائه چارچوب برای تدوین نظامنامه نهایی. فصلنامه دانش‌شناسی (علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی و فناوری اطلاعات)، ۱ (۳)، ۷۱-۸۵.
- شاه‌محمدی، سمیه (۱۳۸۹). بررسی اجرای اصول اخلاق حرفه‌ای کتابداری و اطلاع‌رسانی در بین کتابداران کتابخانه‌های دانشگاه‌های دولتی شهر تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی،

تهران.

صدری فرد، عصمت (۱۳۸۶). میزان آشنایی کتابداران کتابخانه‌های عمومی شهر تهران با اخلاق حرفه‌ای. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد همدان، همدان.

صدری فرد، عصمت؛ طاهری، مهدی (۱۳۸۹). اخلاق حرفه‌ای در کتابداری. تهران: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم تحقیقات.

فرامرزی قراملکی، احد؛ درخشانی، لعبت؛ و رضایی شریف‌آبادی، سعید (۱۳۹۰). اخلاق حرفه‌ای در کتابداری و اطلاع‌رسانی. تهران: سمت.

Onoyeyan, G., Ajayi, L., Adesina, O. & Bamidele, I. A. (2014). Assessment of ethical concerns among practicing librarians in Nigeria. *Merit Research Journal of Education and Review*, 2 (4), 077-084.

Pourahmad, A. A., Moradzadeh, H., Shrifian, M. A. & Neshat, M. (2014). An Overview of Ethical Norms and Principles of digital Librarianship. *MAGNT Research Report*, 2 (4), 56-61.

استناد به این مقاله:

محمدعلی پور، نرگس؛ مرادی، سکینه (۱۳۹۴). اخلاق حرفه‌ای کتابداران (موردپژوهی): کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی. *مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات*، ۲۶ (۴)، ۱۵۵-۱۶۶.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی